

BEYZÂDE HACI MUHAMMED BAHÂEDDİN EFENDİ'NİN TERCÜME-İ HALİ

The Life History of Beyzade Haji Muhammed Bahaeddin Efendi

Yüksel ARSLANTAŞ^{*}, Enver DEMİRPOLAT^{}**

Geliş Tarihi: 20.07.2017/Kabul Tarihi: 28.08.2017

Öz

Beyzâde Ali Rıza Efendi'nin küçük oğlu Muhammed Bahâeddin Efendi, Harput'ta doğmuştur. İyi bir eğitim almıştır. Türkçe, Arapça ve Farsça'yı okuyup yazmış ve öğretmiştir. O, dinler tarihi uzmanıydı. Elazığ Sultânisi'nde tarih dersleri verdiği gibi belediye başkanlığı, eytâm müdürlüğü, meclis-i idare üyeliği, bidayet mahkemesi üyeliği de yapmıştır.

Elimizdeki tercüme-i hal belgesi O'nun hayatını bize anlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Beyzâde, Bahâeddin, Harput, Eytâm, Belediye.*

Abstract

Muhammed Bahâeddin Efendi, the small son of Beyzâde Ali Rıza Efendi was born in Harput. He got well training. He was speaking and writing and teaching Turkish, Arabic and Persian. He was a authority on the history of religions. As he taught history at Elazığ's Sultâni, he made mayor and orphans directorate. Also, he made a member of administrative counsil and court of justice.

The document in our hand tells us about his life history.

Keywords: *Beyzâde, Bahâeddin, Harput, Orphans, Mayor .*

Giriş

Harput'un alim, fazıl, mutasavvıf ve ariflerinden Beyzâde Ali Rıza Efendi'nin soyundan gelenler *Beyzâdegiller* ya da *Beyzâde Ailesi* olarak bilinmektedir. Aile fertleri bugün yazları Altıkuşak (Sarnılı) Köyü'nde, kışları ise Elazığ merkezde ikamet etmektedirler. Aile, nezaketleri, dürüstlükleri ve gösterişten uzak yaşantıları ile dedeleri Beyzâde Ali Rıza Efendi'ye yaraşır bir hayat sürdürmektedirler. Büyük Beyzâde olarak da bilinen Ali Rıza Efendi'nin torunlarının torunu olan Bülent Bayoğlu ve Hamza Bayoğlu hem Altıkuşak (Sarnılı) Köyü'ndeki ziyaretlerimizde hem de Elazığ'daki görüşmelerimizde bizimle çok kıymetli bilgiler paylaşmışlardır.

^{*} Prof. Dr., Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi-Elazığ

^{**} Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi-Elazığ

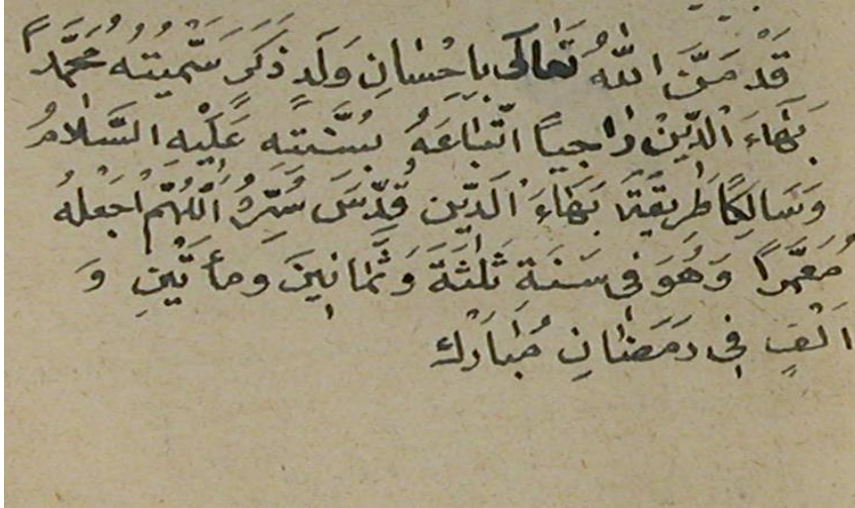
Bu bilgilerin bir kısmı yazılı kaynaklarda da geçmeyen bilgilerdir. Bu itibarla çok kıymetli bilgilerdir. Bu kıymetli bilgilerini bizimle paylaştıkları için aileye müteşekkirimiz.

Beyzâde Hacı Muhammed Bahâeddin Efendi

Bahâeddin ismi İshak Sunguroğlu'nun (Muharrem Hilmi Efendi, s. 96; Sunguroğlu, 2, 2013, s.523) eserinde “Bahaddin” şeklinde yazılmakta ise de bu yazının konusunu da oluşturacak olan Osmanlı Türkçesi ile yazılan elimizdeki belgede “Muhammed Bahâeddin” şeklinde yazıldığını görmekteyiz.

Beyzâde Hacı Bahâeddin Efendi, Büyük Beyzâde Hacı Ali Rıza Efendi'nin Hoş köylü ikinci hanımından olan oğludur. Bu hanımından kalan arazilere de daha sonra Bahâeddin Efendi bakmıştır (Durma, 2011, s. 83, 130).

İshak Sunguroğlu, babası Beyzâde Ali Rıza Efendi'nin, Bahâeddin Efendi'nin doğumu ile ilgili düştüğü şu kayıttan bahsetmektedir:

(Muharrem Hilmi Efendi, *Harput Ulemâsı*, s.92)

قد من الله تعالى بأحسن ولد ذكر سميته محمدا بهاء الدين راجيا إيتابه بسنته عليه السلام طريقة خواجه بهاء الدين قدس سره اللهم اجعله معمرًا و هو في سنة ثلاث ثمانين ومائتين و ألف في رمضان المبارك

Manası şudur: “1283 senesi mübarek Ramazan ayında Allah Teala hazretleri bana bir erkek evlat ihsân etti. İsmi Hz. Peygamber’in sünnet-i seniyyelerine tabi olsun diye Muhammed ve sırrı mukaddes olan Şeyh Bahâeddin-i Nakşibendi'nin tarikatına sülûk etmesi için de Bahâeddin mahlasını

koydum. Allah kendisini dareynde muammer etsin.” (Sunguroğlu, s. 523; Muharrem Hilmi Efendi, s.92).

Yukarıda kayıttan da anlaşılacağı üzere Beyzâde ailesi aslen Özbekistan Buharalı yani Nakşibendi tarikatının kurucu olan Bahâeddin Nakşibendi'nin hemşerisidir. Beyzâde Ali Rıza da Nakşibendilik yolunu sürmüştür. Oğlunun ismini de bu vesile ile “Bahâeddin” koymuştur.

Hacı Bahâeddin Efendi 1867 (H. 1283) Ramazan ayı içerisinde Harput'ta doğmuştur (Beyzâde Muhammed Bahâeddin Efendi'nin Tercüme-i Hal Belgesi; Sunguroğlu, s. 524). İshak Sunguroğlu, İbrahim Paşa Medresesi'nde babası Hacı Ali Rıza Efendi'den ders gördüğünü ve tahsilini icâzet alma derecesine kadar çıkardığını, ancak icâzet almadığını kaydetmektedir. (Sunguroğlu, s.524) Ancak elimizdeki Osmanlı Türkçesi ile yazılan ve yazarı tam belli olmamakla birlikte Muharrem Hilmi Efendi'nin eseri olduğu kuvvetle muhtemel olan *Harput Ulemâsı* isimli eserin 96.sayfasındaki kısaca bunun aksi bir kayıt vardır. Buradaki kayıt şöyledir:

“Muhammed Bahâeddin Efendi

Harput'un Meydan Mahallesi'nden Hacı Ali Rıza Efendi'nin oğludur. İbrahim Paşa Medresesi'nde babasının halka-i tedrisine devam ederek icâzet almıştır.

Aynı zamanda babasına intisab idüb nail-i hilafet olmuştur. Kendüsü ver'â-i takva ile meşhûr-ı mazanneden olub köşe-yi inzivayı ihtiyar itmiş ve mütalaa ve ibadetle işigal idüb rabbiyle me'nûs olmuş bir zat-ı ali kadr olub el yevm ber hayatdır” (Muharrem Hilmi Efendi, s. 96). Devamında yukarıda verdiğimiz babasının yazdığı doğumu ile ilgili Arapça dua ve tarih vardır.

Tahsil Hayatı

Beyzâde Muhammed Bahâeddin Efendi, ilköğrenimini Sıbyân Mektebi'nde tamamladıktan sonra Rüşdiye Mektebi'ne¹ (Öztürk, 2008, s. 300-303) devam ederek bu okulda okutulan temel dersleri öğrenmiş ve 29 Şaban 1303 (2 Haziran 1886) tarihinde pekiyi derece ile şehâdetnâme (diploma) almıştır. Daha sonra Daru'l-Muallimîn'e² (Öğretmen Okulu) (Açıkses, 1985, s.186;

¹ Rüşdiye Tanzimat döneminde Batı tarzında oluşturulan, zamanla ilk öğretim kademesiyle birleştirilen orta öğretim kurumunun adıdır. (Öztürk, 2008, s. 300-303).

² H.1305 (M.1887) tarihinde toplanan maarif meclisinde Dari'l-Muallimîn'e öğrenci bulunmadığından bahsedilmiştir. Bu nedenle bu okulun kapatılmış olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca 1301-1302 tarihli salnamelerde de 10 tane talebesi olduğu belirtilmektedir. Bu okulun kapatılmış olabileceği fikrini bu çalışmanın konusu olan belge de doğrulamaktadır. Zira belgede Muhammed Bahâeddin Efendi'nin Daru'l-Muallimîn'e devam ettiği ancak bu okulun lağvedilmesi nedeniyle icâzetnâme alamadığı belirtilmektedir.

Öztürk, 1993, s.551-552; Yapıcı, 2009, s.77) devam etmiş ancak bu okul lağvedilip kapatılınca oradan mezun olamamış ve babası Beyzâde Ali Rıza Efendi'nin hocalık yaptığı İbrahim Paşa Medresesi'ne³ (Açıkses, s.195; Durma, 2011, s. 82; Yapıcı, 2009, s. 62-63) devam etmiş ve burada 14 sene yüksek ilim tahsili almıştır. Türkçe, Arapça ve Farsça'yı iyi derecede okuryazar olduğu gibi bu dillerin eğitimini de verebilecek durumdaydı. İbrahim Paşa Medresesi'nde icâzet⁴ alarak buradaki eğitimini tamamlamıştır (Beyzâde Muhammed Bahâeddin Efendi'nin Tercüme-i Hal Belgesi; Akpınar, 2000, s. 393-400; Yapıcı, 2009, s.60-76).

Medrese tahsilinden sonra bir taraftan ilmi araştırmalar yaparken bir taraftan da babası gibi tasavvufu ilgilendiren ve bu konular üzerinde uzun süre sessiz sedasız çalışmıştır. Gününün en az 7-8 saatini özellikle tarih ve dini konularla ilgili eserler okuyarak geçirmiştir. Sadece İslam dini ile ilgili değil, Hristiyanlık ve diğer dinler hakkında incelemeler yapmış, İncil, Tevrat ve bunlara dayanan birçok eser okumuş, tetkik etmiş, derin bir bilgi birikimine sahip olmuştur (Sunguroğlu, s.524). Bu hususla alakalı olarak İshak Sunguroğlu, Beyzâde Muhammed Bahâeddin Efendi'nin oğlu olan ve dedesi Büyük Beyzâde Ali Rıza Efendi'nin adını taşıyan Ali Rıza Bey'in kendisine bir mektup yazarak babasıyla aralarında geçen bir konuşmayı eserinde aktarmaktadır. İshak Sunguroğlu'nun mektubun muhtevası ile ilgili kaydı şöyledir:

“Bir gün babamla aramızda şöyle bir mübâhese geçti. Babam bilvesile Hristiyan dini ve kütüb-ı kadime hakkında bilgi verip, bunları izah ederken yarı ciddi, yarı latife: “Eğer İslamiyet'in zuhurundan evvel her Hristiyan sizin kütüb-ı mukaddeseler hakkındaki bu vukûf ve malumata sahip olsalardı, ya son dinin ve peygamberin vüruduna hacet kalmaz veya İslamiyet pek az inkişaf ederdi.” dedim. O anda söylediğime pişman olmuş, mahcup bir vaziyette duruşumu anlayan babam, bir müddet düşünceye daldı ve sonra hafif tebessümle, “Oğlum!” dedi, “Kütüb-ı mukaddeseyi okuyan ve onlara inanan Hristiyan dini mensupları, hatta alimleri, sizin hatırıma gelen bu yanlış ve hatalı düşünceye kapıldıkları içindir ki, İslamiyet dinindeki bu ulvi hakikati ne kendileri görmeye, ne de etrafindakilere göstermeye muktedir

³ İbrahim Paşa Medresesi 1832 yılında bir müddet Diyarbakır valiliği yapan ancak aynı yıl vefat eden Çötelizade İbrahim Paşa tarafından 1830 yılında yaptırılmıştır. Medrese içerisinde kütüphane, dersane ve hücre olarak toplam 17 oda mevcut olup, İbrahim Paşa kendisine ait işletme ve gayr-i menkullerin gelirini bu medreseye vakfetmiştir. 1301 tarihli salnamede bu medresede öğrenim gören 60 öğrenci olduğu belirtilmektedir. 1325 tarihli salnamede ise medresenin banisi olarak Hacı İbrahim Paşa'nın ismi kaydedilmektedir. Müderrisliğini Beyzâde Ali Rıza Efendi yapmıştır.

⁴ İcâzet, İslamî eğitim ve öğretimde akademik diplomaları, sanat ve meslekte yeterlilik için gerekli izin ve onayı ifade eden kavramdır. (Akpınar, 2000, s. 393.)

olabilmişlerdir. Ben şimdi size söylediğim kadim din ve kitaplardaki hakikatleri, ancak Kur'an'ın irşâd ve tenviriyle anlayabildim. Kur'an, yalnız delalete düşenleri ikaz ve irşâd için inzâl edilmeyip gelmiş geçmiş bütün din ve hükümlerini tamamlayıcı ve ekmel-i din olarak gelmiştir. Yani zuhuru zaruri ve mukadderdi.” Şimdi sualine cevap vereyim: Hristiyan dini salikleri, Kur'an'ın muhtevi olduğu mana ve hakikatlere en az yani benim kadar vakıf olabilseydiler, hiç şüphe etmeyiniz, bugün tek bir Hristiyan dahi mevcut bulunmazdı” dedi. Bu izah karşısında aczimi anlayarak babamdan özür diledim.” (Sunguroğlu, s.524; Durma, s. 131-132).

Bahâeddin Efendi'nin babası Ali Rıza Efendi uzun zamandır arzulayıp gidemediği hacca gittiğinde Bahâeddin Efendi ve hizmetlerini gören yardımcısı Emin Efendi'yi yanına aldı. Yolda para harcama işini oğlu Bahâeddin Efendi'ye havale etmiştir. Yol boyu rastladıkları fakirlere verecekleri sadaka miktarını Beyzâde Efendi tayin eder. Her yoksula üç kuruş, beş kuruş vererek yollarına devam ederler. Bir gün genç biri onlardan sadaka ister. Beyzâde oğlu Bahâeddin'e dönerek, “Şuna yirmi kuruş ver” der. Bahâeddin Efendi yirmi kuruşu çıkarır verir ama içinden “Yahu babamın işlerine de bir türlü akıl erdiremiyorum. Çok yoksul görünen yaşlı kimselere üç kuruş, beş kuruş ver diyor, bu aslan gibi gence yirmi kuruş ver dedi.” diye içinden geçirir. Bir müddet sonra Beyzâde Hazretleri oğluna dönerek, “Sen bu işlere karışma oğlum. Öncekiler parayı kendileri için istediler. Bu genç adam Allah'ın veli kullarından veya Hızır Aleyhisselâm'dır. Topladığı paraları fukaraya dağıtacak.” deyince, Bahâeddin Efendi bakar ki babası kendi içinden geçenleri de bilmektedir. Uzun ve meşakkatli bir yolculuktan sonra Mekke'ye ulaşırlar. Hac görevini ifa ettikten sonra dönüşte Medine'ye geçip Hz. Peygamber'in kabri şeriflerini ziyarete giderler. Beyzâde önce tek başına türbenin kapısının önüne gelir. Kapıda nöbetçiler vardır ve gelen ziyaretçiler dışarıdan kabri ziyaret edip giderler. Beyzâde Efendi türbenin kapısının karşısında durunca kapı kendiliğinden açılır. Nöbetçiler şaşkındır. Beyzâde Efendi açılan kapıdan içeri girer ve kapı kapanır. Bir süre sonra Beyzâde yeniden açılan kapıdan dışarı çıkar. Durumu şaşkınlık içinde izleyen nöbetçiler durumu Osmanlı padişahına bildirirler. Bunun üzerine müşir ünvanlı bir paşa, Beyzâde Efendi'yi gelir bulur. Paşa, konuşmadan önce oğlu Bahâeddin Efendi ve Emin Efendi'nin dışarı çıkmasını ister. Ancak Beyzâde Efendi Emin Efendi'nin kalmasını ister. “O bizdendir” diyerek O'nu odada bırakır. Müşir içeride Beyzâde Efendi ile bir süre konuşur sonra da çıkıp gider. Bahâeddin Efendi konuşmanın ayrıntılarını öğrenemez. Beyzâde Efendi'nin ölümünden bir süre sonra Emin Efendi Bahâeddin Efendi'yi ziyarete gelir. “Sana bir şey anlatacağım Baha Efendi” der ve bahçede bir köşeye çekip Hacda müşirin neden geldiğini anlatır ve şöyle der: “Meğer Medine-i Münevvere'de Peygamberimizin kabri şerifinin kapısı kendiliğinden

babanıza açılmış. Durumu öğrenen o müşir, babayı ziyarete geldiğinde bu kapının neden babanıza açıldığını sordu. Beyzâde Efendi de dedi ki: “Eğer beni ümmetliğe kabul edersen huzuruna al dedim.” İşte o zaman kabir-i şerifin kapısı açılmış ve Beyzâde Efendi içeri girerek bir müddet orada kalmış.” (Aras, 1986, s. 131; Durma, s. 90-92; Aydoğmuş, 1998, s. 187; Fırat, 2016, s. 302). Beyzâde Muhammed Bahâeddin Efendi, babası Hacı Ali Rıza Efendi ile birlikte Hicaz’a gidip gelmiş ve zühd ve takvada babasının izinde yürümüş ise de, babasından inâbe alamamış, ölümünden sonra babasının halifelerinden Alişamlı Bekir Efendi’den inâbe alarak tarikata girmiştir (Sunguroğlu, s. 524; Aras, s.131; Durma, s.132). Zenginlik, mevki, mansıp gibi şeylere ehemmiyet vermez, halim, selim bir zat olup ahlaken o kadar yüksek bir karaktere sahipti ki Harput gibi büyük bir şehirde, onu sevmeyen, ona hürmet etmeyen tek kimse yoktu. Sohbetlerini nüktelerle süsleyen ve hikâyelerle tamamlayan hoşsohbet biriydi. Dostları tarafından daima aranır, onun bulunmadığı meclislerin sohbeti tat vermezdi. Herkesin fikrine, akidesine riayet ederdi. İleri görüşlüydü ve isabetli tahlil ve mütalaaları vardı (Sunguroğlu, s. 524-525).

Muhammed Bahâeddin Efendi, babası Beyzâde Ali Rıza Efendi’nin vefatı ile ilgili şu hatırasını nakletmiştir:

“Babam irtihal ettiği zaman kibleye doğru uzatıp üzerine beyaz bir bez çektik. Ben, kendi kendime acaba babam benden razı gitti mi? Ben evlatlık vazifemi layık-ı veçhile yerine getirebildim mi? Diyerek yüzümü babamın iki ayağının baş parmakları arasına koyup seslendim:

“-Baba, baba! Eğer benden razı isen bana bir alamet göster” dedim. O zaman babam üç defa ayaklarının baş parmakları ile yüzümü sıvazladı. Ben de bunu, benden razı vefat ettiğine işaret saydım” (Aras, s. 139).

Ağabeyi Hacı Mehmet Nuri Efendi’ye babasına hürmet ettiği kadar hürmet eder, o da kendisini çok severdi. Aralarında çok yaş farkı olduğu halde Hacı Mehmet Nuri Efendi birçok konuda fikir ve değerlendirmelerine müracaat eder, ondan sonra yapacağı işe girişirdi (Sunguroğlu, s. 525). Beyzâde Ali Rıza Efendi ve oğulları bütün memlekette itibar sahibi idiler.

Bahâeddin Efendi Diyarbakır eşrafından Mesut Bey’in kızıyla evlenmiştir. O da, babası gibi, ilk hanımı ölünce ikinci evliliğini annesinin köyü olan il merkezine 23 km mesafede bulunan Hoş Köyü’nden yapmıştır (Durma, s. 95,96,132; Aydoğmuş, 1998, s. 191; Fırat, 2016, s. 303).

Hacı Muhammed Bahâeddin Efendi 1949 (1365) tarihinde Hoş Köyü’nde vefat etmiş ve cenazesi vasiyeti üzerine Harput’a getirilerek Meteris’te babasının mezarının bulunduğu alana defnedilmiştir (Sunguroğlu, s.

526). Bahâeddin Efendi'nin ismi babasının halifeleri arasında da sayılmaktadır (Aras, s. 143).

İfâ Ettiği Vazifeler

Meclis-i İdare A'zalı

Bu görevi 13 Zilkade 1317 (14 Mart 1900) ile 14 Zilhicce 1320 (13 Mart 1903) tarihleri arasında 3 yıl kadar sürdürmüştür. (Bahâeddin Efendi'nin Tercüme-i Hal Belgesi; Çadircı, 1991, s. 239-240)⁵

Belediye Başkanlığı

Muhammed Bahâeddin Efendi 9 Mart 1316 (22 Mart 1900) tarihinden başlayarak 21 Mart 1323 (3 Nisan 1907) tarihleri arasında aylık 300 gurus maaşla belediye⁶ (Çadircı, 1991, s. 273-278; Ortaylı, 1992, s.398-401; Yapıcı, 2009, s.99) başkanlığında bulunmuştur.

Bidâyet Mahkemesi Azalı

Bu görevi 24 Mayıs 1323 (6 Haziran 1907) tarihinden başlayarak 10 Kanun-ı Sani 1324 (23 Ocak 1909) tarihine kadar aylık 200 gurus maaşla ifa etmiştir⁷. (Ekinci, 2017, s. 205-208)

Eytâm Müdürlüğü

11 Teşrin-i Sani 1325 (H. 10 Zilkade 1327/ M. 24 Kasım 1909) tarihinde Mamuratü'l-Aziz Tensik Komisyonu tarafından aylık 350 gurus maaşla Eytâm Müdürlüğü'ne (Yetimhane Müdürlüğü) atanmıştır. Bu görevdeki süresi sona ermeden mazeret beyan ederek görevden ayrılmıştır. (Osmanlı toplumunda yetimler için bkz Özcan, 2006, s. 111-118)

Muhammed Bahâeddin Efendi yukarıda sürelerini verdiğimiz görevleri hakkıyla yerine getirmiş, dürüst bir idareci olmuştur (Beyzâde Muhammed Bahâeddin Efendi'nin Tercüme-i Hal Belgesi).

Beyzâde Muhammed Bahâeddin Efendi bir aralık Elazığ Sultânisi'nde fahri olarak tarih hocalığı da yapmıştır. Bu nedenle evlerinde ciltlerce eski ve yeni tarih kitapları mevcuttur (Sunguroğlu, s. 524; Durma, s. 132). Bu kitapların bir bölümü şu anda aile fertlerinin Altıkuşak (Sarnılı) Köyü'ndeki konaklarında korunmaktadır. Yaklaşık olarak 2 yıl önce Elazığ'ın

⁵ Kaza idare meclisleri idari davalar, gelir ve giderlerin gözden geçirilmesi, devlete ait kurum ve kuruluşların korunması, beledi tesislerin yapılması ve onarımından sorumlu kurumdur(Çadircı, s.269)

⁶ Şehir İdaresini belirtmek için 19. Yüzyıldan itibaren kullanılan bir tabirdir.

⁷ Kaza Bidâyet Mahkemeleri kabahat ve kabahatten ağır, cinayetten hafif suçlara ilişkin davaları bidâyetin gören ve sonuçlandıran mahkemedir.

yetiştirdiği kıymetli hekimlerinden Uzman Doktor Ömer Ayhan Bey kendi cebinden çok güzel bir kitaplık yaptırıp bu konağa göndermiş ve böylece bu kitapların daha iyi korunması sağlanmıştır. Bu kitaplıkta bulunan bir adet Musul Salnamesi tarafımızdan şu an yayına hazırlanmaktadır. Ayrıca kitapların konularına göre tasnifinin yapılmasını da planlamaktayız.

Sonuç

Bezzâde Muhammed Bahâeddin Efendi, Harput'un ve Elazığ'ın tarihinde çok önemli görevler ifa etmekle birlikte yeterince tanınmamış gibidir. İlmi, ağır başlılığı, babasına layık bir evlat olarak Harput ve Elazığ'ın ilmi ve idari tarihinde önemli bir yeri olduğu gibi eğitime katkıları ile de dikkati çekmektedir. Elimizde bulunan ve bu yazımızda ele aldığımız nadir bulunan ve çok önemli olan belgeler şehrin manevi dinamiklerinin daha iyi tanınmasına katkıda bulunmaktadır. Bu anlamda elinde belge ve bilgi kaynağı olan şahıs ve ailelerin bu bilgi hazinelerini paylaşmaları büyük önem arz etmektedir. Muhammed Bahâeddin Efendi'nin Tercüme-i Hal Belgesi'nin de bu bağlamda bilinenlere küçük bir katkı yaptığını düşünmekteyiz.

KAYNAKLAR

MUHARREM HİLMİ EFENDİ; *Harput Ulemâsı*, Tarihsiz.

SUNGUROĞLU, İshak; *Harput Yollarında*, C.2, İstanbul, 2013.

DURMA, Abdulhalim; *Evliyalara Şehri Elazığ*, Ankara, 2011.

AÇIKSES, Erdal; *Salnamelere Göre Ma'muratu'l-Aziz Vilayetinde Maarif*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap tarihi Enstitüsü basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 1985.

BEYZÂDE MUHAMMED BAHAEDDİN EFENDİ'NİN TERCÜME-İ HAL BELGESİ.

ARAS, Rıfat; *Harput Evliyalari*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek lisans tezi, Ankara, 1986.

ÖZTÜRK, Cemil; "Rüşdiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.35, İstanbul, 2008, s. 300-303.

YAPICI, Süleyman; *Osmanlı Salnamelerinde Harput (1869-1908)*, Elazığ, 2009.

YAPICI, Süleyman; *Harput-Bir Havza Kültürünün Manevi Hüviyeti*, Elazığ, 2015.

AYDOĞMUŞ, Günerkan; *Harput Kültüründe Din Alimleri*, Elazığ, 1998.

FIRAT, Sezai; “Harput’un Manevi Şahsiyetlerinden Beyzâde Efendi”, *Uluslararası Harput’a Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu*, (14-16 Mayıs, 2015), C.1, Elazığ, 2016, s. 292-305.

ÇADIRCI, Musa; *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, Ankara, 1991.

ORTAYLI, İlber, “Belediye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul, 1992, s. 398-402.

AKPINAR, Cemil; “İcazet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.21, İstanbul, 2000, s. 393-400.

KANAR, Mehmet; “Darulmuallimîn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.8, İstanbul, 1993, s. 551-552.

ÖZCAN, Tahsin; “Osmanlı Toplumunda Yetimlerin Himayesi ve Eytâm Sandıkları”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.14, İstanbul, 2006, s.111-118.

EKİNCİ, Ekrem Buğra, *Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)*, Ankara, 2017.

Ek-1

Beyzâde Hacı Bahâeddin Efendi

Ek-2

Beyzâde Hacı Bahâeddin Efendi'nin Tercüme-i Hal Belgesinin Transkripsiyonu

Me'murîn ve ketebe ve müstahdemînin tescîl olunan tercüme-i hal-
lerinin tahririne mahsus varakadır.

Kıymeti

On guruşdur

Muhammed Bahâeddin Efendi Harput ulemâsından Hacı Ali Rıza
Efendi'nin mahdumu olup Begzade demekle ma'rufdur.

Bin iki yüz seksen beş sene-i hicriyesine müsâdif 1285 sene-i mali-
yesinde Harput'da tevellüd ittiği tezkire-i suret-i musaddakasında müte-
verrihdir.

Sıbyân mektebini okuduktan sonra liva-ı mezkûr rüştiyesinde ulum-ı
mu'tedeyi bi't-tahsil 29 Şaban 303 tarihinde alilu'l-a'la derecede şehâdet-
nâme almıştır. Ahiren daru'l-muallimîne bir sene kadar devam itmiş ise de
dar-ı mezkûrun lağvına mebni şehâdetnâme alamamış ve pederinin müderris
bulunduğu İbrahim Paşa medresesinde on dört senede ulûm-ı aliye ve 'aliye
tahsil itdikten sonra tedrisiyle meşgul olduğu Türkçe, Arabca, Farisice
tekellüm ve kitabet idbildiği tercüme-i halinde masturdur.

Bin üç yüz on yedi senesi zilkadesinin on üçüne müsâdif 1 Mart 316
tarihinden bin üç yüz yigirmi senesi Zilhiccesinin on dördüne müsâdif ame-i
Şubat 318 tarihine kadar Harput Kazası meclis-i idâre a'zalığına ve şehri
merkûmun yigirmi üçüne müsâdif 9 Mart 316 tarihinden bin üç yüz yigirmi
beş senesi Saferu'l-hayrının selhine müsâdif 21 Mart 323 tarihine kadar şehri
üç yüz guruş maaşla kaza-i mezkûr belediye riyasetinde ve sene-i mezbûre
rabiu'l-ahirinin yigirmi dördüne müsâdif 24 Mayıs 323 tarihinden bin üç
yüz yigirmi altı senesi zilhiccesinin selhine müsâdif 10 Kanun-ı Sani 324
tarihine kadar şehri iki yüz guruş maaşla kaza-i mezkûr bidâyet mahkemesi
a'zalığında bulunmuş ve bin üç yigirmi yedi senesi Zilkadesinin onuna
müsâdif Teşrin-i Sani 325 tarihinde Ma'muratu'l-Aziz vilayeti tensik ko-
misyonunca şehri üç yüz elli guruş maaşla Harput Kazası Eytâm müdü-
riyetine ta'yin kılınmıştır.

Muma ileyhin zikr olunan Meclis-i idare a'zalığıyla belediye riya-
setinden müddet-i nizamiyesini ikmal ve mahkeme a'zalığından ma'zerit-i
meşruasına mebni isti'fa-i infisal idüb mezkûr memuriyetlerin kâffesinden
beriyü'z-zimme bulunmağla beraber vezife-i mevduâsını iffet ve istika-
metle ifa eylediği kaza-i mezkûr meclis-i idaresinin sureti melfuf ve musad-

23 Haziran 1324 tarihli mazbatasından ve Eytâm müdiriyetine ta'yini ve miktar-ı maaşı sicilde mevcûd ve vilayet-i müşarun-ileyh me'murin-i şer'iyyesi kadrosundan müstebân olmuş zikr olunan Rüşdiye mektebi şehâdetnâmesi ve tezkere-i Osmaniye suretleri tercüme-i hal varakasıyla dosyasında hıfz idilmiştir.

Mukabele olunmuştur

İmza

Kuyûda mutâbıktır

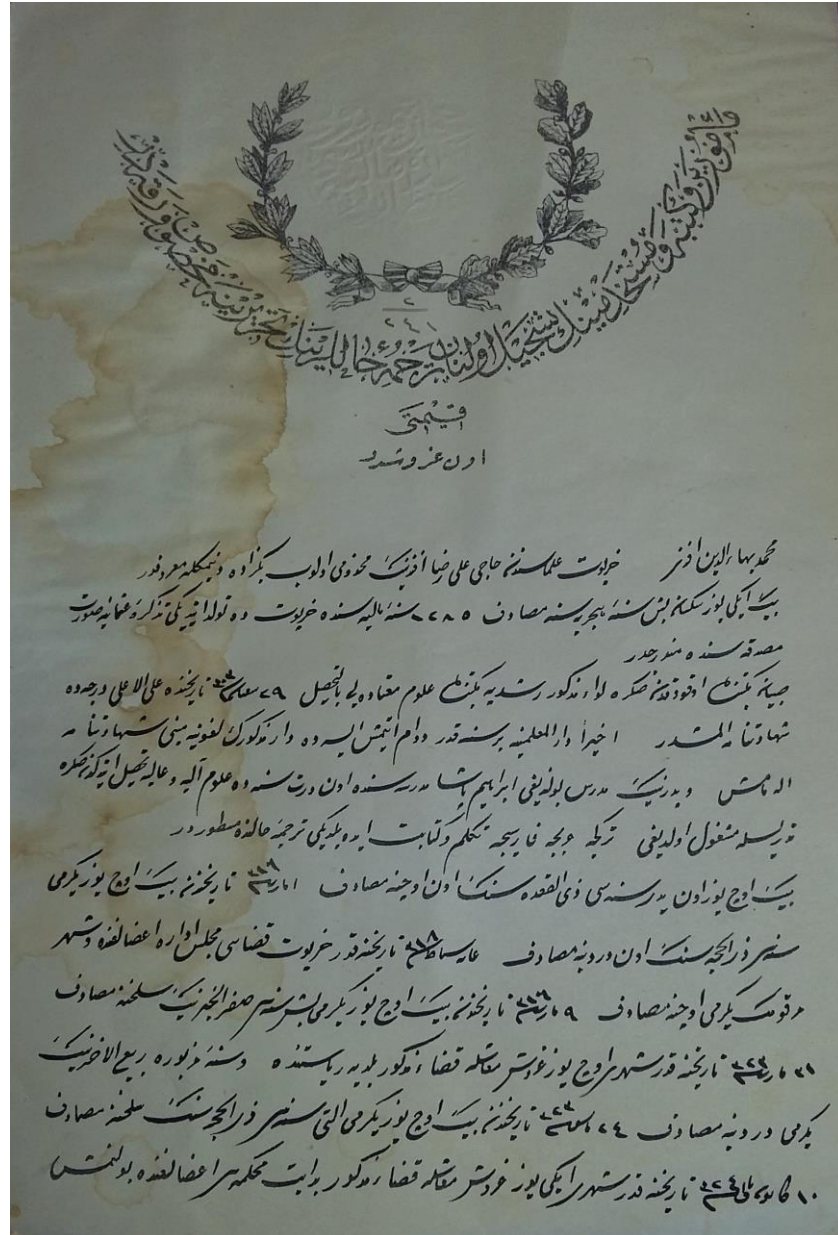
Mümeyyiz

İmza

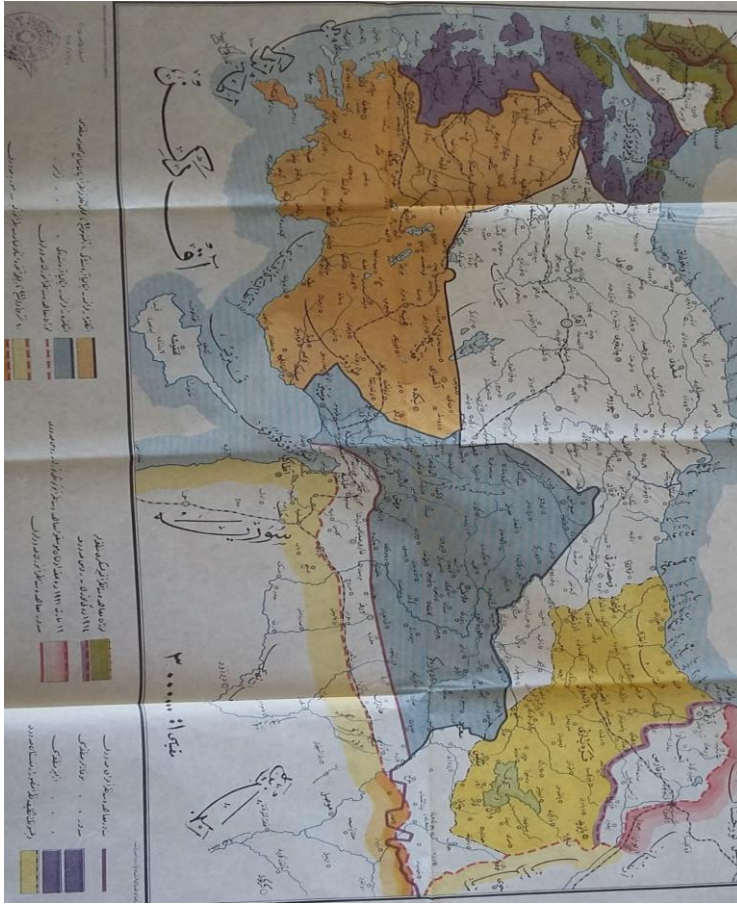
16 Mayıs 1327

Pul ve Mühür

Ek-3

Beyzâde Muhammed Bahâeddin Efendi'nin Tercüme-i Hal Belgesinden Bir Bölüm

Ek-4

Beyzâde Muhammed Bahâeddin Efendi'nin Tarih Derslerinde Kullandığı
Haritalardan Bir Örnek